

SAPIENTIA SZERZETESI HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA

ESTI TAGOZAT

KATEKÉTA – LELKIPÁSZTORI MUNKATÁRS KÉPZÉS

KLM SZAKIRÁNY

A hitoktatás közösségi kísérése

Javaslat szakmai-lelki támogatásra

Szemináriumi dolgozat

Készítette: Földváry Gábor

2021.–2022. tanév, II. szemeszter

BEVEZETÉS

Ferenc pápa 2021 októberében felhívta a katolikus egyház tagjait, hogy a szinodalitás jegyében gondolkozzanak és beszélgessenek az egyház jövőjéről, az ebben való saját helyükről és szerepükről, forduljanak egymás és a többi ember felé, és legyenek készek meghallgatni a másikat.

A szinodalitás tapasztalatának előcsalogatása az egyházban arra az olykor elfelejtett vagy csak egyszerűen elhanyagolt tanításra mutat rá, hogy a krisztusi út nem csupán az Istennel való kapcsolat keresését jelenti, hanem a másik emberrel, a többi emberrel való kapcsolat fenntartását is.

Amikor a Sapientia Főiskola jövőbeni szerepét vizsgálom a fővárosi és főváros-környéki, tágabb értelemben a magyar katolikus univerzumban, akkor több gondolati csomópont is felmerül: az egyik az intellektuális tőke, a másik a szerzetesközösségek jelenlétének lelki tőkéje. Mindkettő olyan adottság, amelynek a Főiskolán erős kisugárzása van, és talán ez a két dolog az, amiből önmaga vagy az egyház számára a szinodalitás jegyében a továbblépés irányait keresni érdemes.

Dolgozatom témájává egy olyan problematikát választottam, amely számos nehézséggel küszködik, látszólag intellektuális jellegű, valójában lelki kihívásokkal néz szembe, és amelyekre választ adhat az azonos hivatást választók közösségi életének visszatanulása: a hitoktatást. Ezt a kérdést olyan kihívásnak tekintem, amelyre valamilyen megújulást jelentő választ kell találnunk a következő években. A néhány, általam szerzett tapasztalat alapján jelenleg ez a terület olyan állapotban van, mintha az ideiglenességet igyekeznénk konzerválni folyamatosan. A mintegy tíz éve bevezetett, órarendbe épített iskolai hitoktatás ennyi idő után is számos helyen olyan képet mutat, amely valójában nem vagy alig tölti be a hitoktatás intézményével elérni kívánt vagy elérhetőnek gondolt szerepet.

I. AZ ISKOLAI HITOKTATÁS NEHÉZSÉGEI

Azzal kezdem, hogy az órarendbe épített iskolai hitoktatásnak máig folyamatos, széles körű és hangosan kritikus fogadtatása van az egyházban. A kritika önmagában egy természetes, sőt egészséges jelenség minden olyan újítással szemben, amely jelentős részben változtatja meg egy intézmény vagy intézményrendszer működését, tevékenységi irányát, hangsúlyait. A szóban forgó újítással kapcsolatban ráadásul újra-meg-újra elhangzik az a kifogás, hogy mindez a szükséges és elvárható előzetes egyeztetések nélkül került bevezetésre. Ez nemcsak egyházas, a hitoktatás szervezésének-biztosításának terheit viselő körökben hallható, de még a kateketika tárgyhoz kapcsolódó kurzuson is elhangzott, erősen kritikai éllel. (Hangsúlyozom, hogy ezzel nem a tanórán elhangzottak tartalmát helytelenítem, hanem a kritikus hangok gyakori felbukkanását kívánom illusztrálni.) Szeretném hangsúlyozni, hogy fontosnak tekintem a kérdéssel kapcsolatos szabad diskurzus, véleménynyilvánítás lehetőségét, ez előfeltétele a jobb megoldások keresésének, a szükségek felismerésének. Ugyanakkor azt is érzékelem, hogy a hitoktatás jelenlegi rendszerével kapcsolatos fenntartások és ezek hangoztatása olyan mértékű, hogy az már gyengíteni látszik a javítási célú stratégiaalkotásra, tervezésre fordítandó energiákat. Azzal, hogy egy általános ellenérzés lengi körül ezt a kérdést, a tárgyban diskurzus fókuszja észrevétlenül is elterelődik az intézményben rejlő lehetőségekről, a jelenlegi színvonal lehetséges javításáról, a hitoktatók motivációs szintjének emeléséről, valamint a katekéták, lelkipásztori munkatársak egy-egy közösségben betöltendő szerepére vonatkozó sokszínű igénytérképről.

A hitoktatás szempontjából fontosnak tartom azt pontosan felmérni, hogy az abban résztvevő oktatók megbecsültsége milyen képet mutat. A megbecsültség önmagában is egy összetett fogalom, vannak szubjektív és objektív ismérvei. Objektív ismérvként tekinthetünk mindenekelőtt a hitoktatók anyagi megbecsülésére, javadalmazására. Ez az a szempont, amely nagyon szerteágazó gazdálkodási-pénzügyi összefüggéseket vetne fel, ezért nem gondolom, hogy szorosan ennek a dolgozatnak a tárgyához tartozna. Annyit röviden azonban szeretnék megjegyezni, hogy álláspontom szerint az anyagi elismerés megteremtése/helyreállítása önmagában ugyan nem oldaná meg ezt a kérdést, ugyanakkor megkerülhetőnek sem tartom azt.

A megbecsültség szubjektív oldalának tekintem mindazt, ami a megbecsültség-érzést befolyásolja, erősítve vagy gyengítve azt. Egy pedagógus esetében ilyen érzés táplálkozhat az iskolában szerzett tapasztalatokból, és az iskolán kívüli világban gyűjtött benyomásokból. Az iskolai tapasztalatok sok tekintetben megegyeznek az általános pedagógusi tapasztalatokkal, amelyek gyakran szólnak a romló pedagógiai környezetről. Ennek része a diákok érdeklődésének, koncentrációs és alkalmazkodó készségének csökkenő szintje, romló közösségi-szocializációs kultúrája, vagyis a fiatalok körében növekvő intolerancia minden olyan jelenséggel szemben, amely számukra érzelmi vagy intellektuális kihívást, leküzdendő vagy megugrandó akadályt jelent.

Van emellett egy sor olyan körülmény, ami a hitoktatókat speciálisan is érinti. Ezek elsősorban a hittan mint tantárgy leértékeltsége, alacsony presztízse a többi tantárgy között, a hitoktató személyének ugyancsak nem kellő értékelése, valamint a hitről szóló tudás, ismeret fontosságának megkérdőjelezése. Mindezek véleményem szerint összefüggnek a tantárgy alacsony óraszámával, a hittan jelentőségéhez való otthoni, családi hozzáállással, valamint a hitoktató iskolán belüli, tanári kari integrálásának nehézségével.

Ha a fenti hármas nehézségrendszerre tekintünk, könnyen jutunk olyan következtetésre, hogy ezen adottságok megváltoztatása nem jelenthet rövidtávú célkitűzést. Érdemes ugyanakkor megvizsgálni azt a társadalmi környezetet, amely a hitoktató-katekéta megbecsültség-érzését, önbizalmát befolyásolja, erősítheti: a társadalmi mikrokörnyezetet és a szakmai-hivatásbeli háttértámogatást.

II. A HITOKTATÓ MIKROKÖRNYEZETE

Ami leggyakrabban nehézséget okoz a jelenlegi hitoktatói állomány számára, az tapasztalatom szerint a szakmai fejlődési igény kielégítése. Úgy látom, hogy lelkileg és szellemileg rendkívül megterhelő olyan környezetben dolgozni, amelyik egyszerűen nem kíváncsi arra, amit az ember el akar mondani, meg akar tanítani a diákoknak. Ez a lelki teher még fokozódik akkor, ha az illető pedagógus belső átéléssel, személyes hittel és meggyőződéssel oktatja azt, ami egyben a hitét, világnézetét is jelenti. Konfrontálódni azzal, hogy a környezetem érdektelen a számomra legfontosabb dolgok iránt sokkal megterhelőbb, mint ugyanezt megélni egy fontosnak tartott, de lelkileg-érzelmileg semleges tudományággal

kapcsolatosan. Mindezt a frusztrációt még súlyosbítja az, hogy a hitoktatók elsőprő többsége nem integrálódik az iskolájának tanári karába. A felnőtt kollégák részéről elvárható lelki támasz, biztató szolidaritás teljesen hiányzik olyan esetben, amikor csak óraadó státuszban történik a hitoktatás, és a leoktatott órák után esetleg más intézménybe kell átmenni. Ez az egyik iskolából a másikba történő ingázás azt a potenciális kapcsolódást is nehezíti, amely pedig idővel kialakulhatna a diákok felé. Ez a kapcsolódás pedig nem csupán a hitoktató és a diákok komfortérzetét lenne képes jelentősen növelni, de alkalmat adhatna arra, hogy a tanításban elvi szinten elmagyarázott evangéliumi üzenet, morális példa valamilyen módon testet öltjön, akár csak egy rövid, néhány mondatos beszélgetés erejéig.

Ebben a helyzetben nagy segítséget jelenthetne egy olyan szakmai-kollegiális szervezet, amely rendszeres alkalmat szolgáltatna a nehézségek kibeszélésére, mások hasonló helyzetének megismerésére. Egy ilyen fórum már azáltal is gyógyítólag tudna hatni, hogy elveszi azt az érzést, hogy a negatív tapasztalatok kizárólag az egyéni alkalmatlanság következményei. Azt a támogatást, amit egy tanári kar a saját kollégáinak (optimális esetben) megad, valamilyen mértékben pótolni tudná egy ilyen hivatásrendi szerveződés.

A támogatói funkció erősítését szükségesnek gondolom nemcsak lelki-pszichés oldalról, hanem szakmai-módszertani vonatkozásban is. Az iskolai hitoktatás hazai módszertana napjainkban vélhetően zsenge korban jár a többi tantárgy módszertanához képest. Azok a hitoktatók, akik ma aktívan jelen vannak a pályán, többségében nem tapasztalták meg ezt a tantárgyi légkört diákfelhasználói oldalról. Pedig – ahogy mondani szokás – jó tanárrá jó tanáregyenységek példáján nevelődik valaki, nem úgy, hogy megtanulja, hanem úgy, hogy eltanulja. Az a fiatal tehát, aki például magyartanárnak készül, sok-sok év magyar tanuláson (és ezáltal módszertani tapasztalatszerzésen) van már túl, mire egyáltalán döntenie kell a pályaválasztásról. Ezt a módszertani deficitet véleményem szerint nagyon sok továbbképzéssel, óralátogatással, szakmai tanácsadással lehetne pótolni.

Szeretnék az iskolai környezetet illetően egy további részletre is kitérni. Általános tapasztalat a társadalomban azok arányának folyamatos növekedése, akik semmilyen aktív kapcsolódással nem rendelkeznek a katolikus egyház felé. Az ilyen egyének részéről ez az ismeretlenség, tapasztalatlanság sokszor jelenik meg idegenkedésben minden, az egyház nevében fellépő emberrel szemben. Egy iskolában ez is erősítheti a hitoktatók légtüres tér érzetét, miközben a vele szembeni óvatosságot hajlamos szándékos és barátságtalan

távolságtartásként dekódolni – tévesen. Ez az óvatosság nézetem szerint gyakrabban adódik a vallási tapasztalat hiányából, esetlegesen régi kedvezőtlen tapasztalatból, mint vallásellenes attitűdből. Jelentős lépésnek tartanám a katekéta képzésben az arra való felkészítést, hogy az ellenségesnek hitt társadalmi környezet az általánosan feltételezettnél gyakrabban lenne nyitott a keresztény tanításra, ha az, akitől ezt kimondatlanul várják, felismerné a hit megvallásának, az evangéliumi tanúságtételnek váratlanul kialakuló, spontán alkalmát. Ma még talán túlzás lenne az állami fenntartású oktatási intézményekben tanító hitoktatókat a jövő potenciális iskolalelkészeinek tekinteni, de ha komolyan gondolkodunk arról a lehetőségről, amely rendszeres és folyamatos kapcsolatot tesz lehetővé az egyház és az oktatás szereplői között, akkor lehet, hogy érdemes eljutni annak a felismerésére, hogy az órarendi hitoktatással az iskolában olyan egyházi jelenlét valósulhat meg, amely egyszerre fordulhat missziós lelkülettel a diákok és a tanárok felé is.

BEFEJEZÉS

A fenti kihívás rendkívüli lelki és szellemi felkészültséget feltételez a katekéták részéről. Helytállást kíván a tanórán, amely csak magas szintű szakmai felkészültséggel és módszertani eszköztárral tudja a sokszor érdektelen hallgatóság figyelmét magára vonni. Az ebben való folyamatos fejlődés valamint a hivatás iránti lelkesedés fenntartása sok személyes megerősítést igényel. Ennek valamilyen szervezett keretet adhatna a Sapientia Főiskola, ahol kiváló felkészültségű oktatók tudnak a felsorolt területeken segíteni. Az ezen a területen működő, többnyire egyházmegyei szinten megszervezett továbbképzési formák sérülékeny pontja álláspontom szerint ott keresendő, hogy nehezen tudja megteremteni a résztvevők közötti személyes kapcsolatokat. Márpedig a mai, atomizált világban sokan küzdenek azzal, hogy a szakmai-hivatásbeli fejlődésükre fordítandó időt a lelki feltöltődést nyújtó személyes kapcsolatoktól kell elvenniük. Ezért tartom nagyszerű gondolatnak, hogy a Katekéta – Lelkipásztori Munkatárs képzés elején sor került egy csapatépítő napra a tanórák keretében, és ezért gondolom gyümölcsözőnek annak továbbgondolását, hogy a Sapientia Főiskola, annak oktatói és szerzetesközösségei milyen módon tudnának hosszabb távon együttműködni az itt végzett „öregdiákokkal”.

Természetesen nem szükséges a fenti gondolatmenetet leszűkíteni az iskolai környezetre. Egy katekétára saját plébániai közösségében is másképpen tekintenek, mint egy „átlagos” tagjára a gyülekezetnek. Akár alkalmasnak tartja magát a közösségi szolgálatra, akár nem, a többiek előbb-utóbb erőforrásként fognak rátekinteni, különösen azokon a helyeken, ahol kiáltó szükség van a világi munkatársak bevonására az egyházi szolgálatokba. Sokan fognak idővel olyan helyzetbe kerülni, hogy a fokozódó lelki sivatagosodás következményeként utolsó egyházas képzettségű emberként maradnak majd egy településen, vagy egy plébánia területén. Várhatóan azok tudnak majd a messziről misézni odajáró papnak helyi támaszai lenni, azoknak lesz bátorságuk felszentelt pap hiányában legalább egy helyi bibliakört vagy kisközösséget elindítani, akik kapcsolatban lesznek más, hasonló helyzetben lévő alumni-társaikkal, akiknek lehetőségük lesz lelki-szakmai-szellemi segítséget kérni egykori Főiskolájuktól, oktatóiktól.